

KS. ANTON ŠTRUKELJ

University of Ljubljana, Slovenia
e-mail: Anton.Strukelj@guest.arnes.si

DOI: 10.48224/COM-210-2020-157

Communio 40(2020)2, s. 157-188

ŚWIĘTY PAPIEŻ JAN PAWEŁ II I KARDYNAŁ HANS URS VON BALTHASAR

HOLY POPE JOHN PAUL II AND CARDINAL HANS URS VON BALTHASAR

Abstract

The aim of this article was to present two outstanding figures of the Roman Catholic Church: Holy Pope John Paul II and Cardinal Hans Urs von Balthasar. They were both remarkable people, not only contemporaries and close associates, but also true friends and great witnesses of faith. Both were gifted by God with many talents and selflessly put their various faculties at the service of God and people. In the spirit of evangelical poverty, they both sought only what leads people to salvation.

Keywords: John Paul II, Hans Urs von Balthasar, priesthood, service, Mary, woman's dignity, piety, prayer, rosary

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie dwóch wybitnych postaci Kościoła Rzymskokatolickiego: świętego papieża Jana Pawła II i kardynała Hansa Ursa von Balthasara. Obaj byli niezwykle ludźmi, nie tylko współczesnymi sobie i bliskimi współpracownikami, ale także prawdziwymi przyjaciółmi i wielkimi świadkami wiary. Obaj byli obdarzeni przez Boga wieloma talentami i bezinteresownie oddali swe różnorodne zdolności na służbę Bogu i ludziom. W duchu ewangelicznego ubóstwa obaj szukali tylko tego, co prowadzi ludzi do zbawienia.

Słowa kluczowe: Jan Paweł II, Hans Urs von Balthasar, kapłaństwo, służba, Maryja, godność kobiety, pobożność, modlitwa, różaniec

Św. Jan Paweł II jako papież maryjny i kardynał Hans Urs von Balthasar jako „teologowie Bożej Miłości i Chwały” to dwie świecące gwiazdy na niebie. Są zaskakującymi darami Ducha Świętego dla Kościoła i świata, ponieważ Duch odpowiada na palące pytania czasu [...] przez stworzenie świętego, który w swoich czasach żyje przesłaniem nieba. Posłannictwa świętych są odpowiedzią z góry na pytania z dołu.

Karol Józef Wojtyła, papież Jan Paweł II, urodził się 18 maja 1920 r. w Wadowicach. Przy okazji jego 100. urodzin w 2020 r. słuszną rzeczą wydaje się przedstawienie współpracy i „intelektualnego pokrewieństwa” tych dwóch wielkich postaci. Święty papież Jan Paweł II i kardynał Hans Urs von Balthasar są jak „dwa drzewa oliwne i dwa *świeczniki* stojące przed Panem Ziemi” (Dz 11,4).

Prawie niemożliwe jest prawidłowe przedstawienie dwóch wybitnych osobowości w ramach jednego wystąpienia¹. Obydwaj, papież Jan Paweł II i kardynał Hans Urs von Balthasar, byli niezwykle ludźmi, nie tylko współczesnymi sobie i bliskimi współpracownikami, ale także prawdziwymi przyjaciółmi i wielkimi świadkami wiary. Obaj byli bogato ubłogosławieni przez Pana wieloma talentami i bezinteresownie oddali swe różnorodne zdolności na służbę Bogu i ludziom. W duchu ewangelicznego ubóstwa obaj szukali tylko tego, co było konieczne.

Karol Wojtyła, papież Jan Paweł II – w duchu całkowicie maryjnego „Totus tuus” – chciał na pytanie Jezusa skierowane do Piotra „Czy mnie miłujesz?” udzielić podstawowej i zasadniczej odpowiedzi, która wyglądała następująco: „Jeden zwrot ducha, jeden kierunek umysłu, woli i serca: *ad Christum Redemptorem hominis, ad Christum Redemptorem mundi*. Ku Niemu kierujemy nasze spojrzenie, powtarzając wyznanie św. Piotra: «Panie, do kogóż pójdziemy? Ty masz słowa życia wiecznego...»” (*Redemptor hominis*, nr 7). Hans Urs von Balthasar, którego książka z rozważaniami Pisma Świętego nosi tytuł „Ty masz słowa życia wiecznego”, uznał „swoją własną teologię jako rodzaj palca św.

¹ Por. wypowiedź kard. Josepha Ratzingera: „Absurdalną rzeczą jest chcieć omówić 14 encyklik naszego Ojca Świętego w pół godziny” (*Das Lehramt Johannes Paul's II. in seinen 14 Enzykliken*, „L'Osservatore Romano”, wyd. niem. z 25 lipca 2003 r., nr 30/31, s. 11-12).

Jana Chrzyciciela, wskazującego na pełnię objawienia w Jezusie Chrystusie, objawienia przejawiającego się w urzekającej pełni jego recepcji w historii Kościoła, przede wszystkim w medytacji „świętych” A dalej mówi: „spośród teologów prawdziwie interesują mnie tylko święci...”². Jak to słusznie powiedział o nim Henri de Lubac: „On sam jest jednym z tych ludzi, o których powiedział, że poświęcili swoje życie chwale teologii – teologii, tego pożerającego ognia płonącego między dwiema nocami, dwiema otchłaniami: uwielbieniem i posłuszeństwem. [...] On chce być teologiem, ponieważ chce być apostołem”³.

W ciągu długiego pontyfikatu Jana Pawła II miało miejsce wiele osobistych spotkań i intensywnej współpracy między polskim papieżem a szwajcarskim teologiem. Niestety, nie wiem, gdzie i kiedy spotkali się osobiście. Można jednak założyć, że arcybiskup krakowski Karol Wojtyła wcześniej już czytał książki Hansa Ursa von Balthasara. Na Soborze Watykańskim II teologowie, tacy jak Henri de Lubac i Joseph Ratzinger, włączyli do dyskusji także przełomowe myśli von Balthasara. Wojtyła i von Balthasar byli obecni na pierwszym Synodzie Biskupów w Rzymie (od 30 września do 6 listopada 1971 r. – na temat posługi kapłanów) – ten ostatni jako sekretarz. Najpóźniej od tego czasu mogła się rozwijać ich współpraca.

Założenie „Międzynarodowego Przeglądu Katolickiego Communio” (1972) w języku polskim (1981) dokonało się na wyraźną prośbę i w rezultacie osobistego zaangażowania arcybiskupa krakowskiego Karola Wojtyły. Pierwsze przygotowania rozpoczęły się od zaproszenia przez Wojtyłę do Polski H. U. von Balthasara na gościnny wykład wygłoszony 29 maja 1972 r. w Lublinie. Pierwsza sesja „Communio” odbyła się również podczas tego pobytu w Polsce, chociaż pierwszy numer polskiej edycji ukazał się dopiero w 1981 r. Decyzja kardynała Wojtyły o założeniu „Communio” w jego rodzinnym kraju – pomimo wszystkich trudności i problemów – była tak stanowcza i jednoznaczna,

² H.U. von Balthasar, *O moim dziele*, tłum. A. Urban, Wydawnictwo M, Kraków 2004, s. 86.

³ H. de Lubac, *Ein Zeuge Christi in der Kirche*, „Internationale katholische Zeitschrift Communio” 4 (1975), s. 397 i 401.

że można go słusznie uznać za założyciela polskiego wydania⁴. Następnie co roku, od 1972 r. aż do jego wyboru na papieża 16 października 1978 r., przysyłał życzenia wielkanocne i z okazji Narodzenia Pańskiego (początkowo po francusku, potem po niemiecku, później po łacinie) oraz podziękowania za każdym razem, gdy otrzymał w prezencie książkę od pisarza. Von Balthasar, jako założyciel „Internationale katholische Zeitschrift Communio”, napisał piękną „Modlitwę za Communio” z okazji spotkania w Polsce w 1983 r.⁵

Hans Urs von Balthasar był wiodącym i inspirującym członkiem Międzynarodowej Komisji Teologicznej od jej założenia w 1969 r. aż do końca życia⁶. Przyczynił się do powstania wielu dokumentów, tłumaczył i opublikował niektóre z nich w języku niemieckim⁷. Papież Jan Paweł II udzielał członkom Międzynarodowej Komisji Teologicznej prywatnych audiencji podczas zgromadzeń ogólnych. Jako teolog Hans Urs von Balthasar był oprócz tego zapraszany przez Ojca Świętego na osobiste wizyty, do dyskusji czy na obiad.

Wiele wydarzyło się w ciągu dwóch dekad. Ojciec Święty postanowił mianować nowym prefektem Kongregacji Nauki Wiary kard. Josepha Ratzingera. Balthasar żałował, że traci tego biskupa ze świata niemieckojęzycznego, biskupa obdarzonego wielką charyzmą teologiczną. Ale kardynał Ratzinger stał się prawą ręką papieża, którego encykliki i liczne dokumenty są również

⁴ Źródła: S. Dusza, *Międzynarodowe spotkanie redakcji „Communio” Oltarzew 16-19 maja 1996*, „Międzynarodowy Przegląd Katolicki Communio” 16 (1996) nr 5 (95), s. 4; Stanisław Nagy, *Piętnaście lat polskiej wersji „Communio”*, „Międzynarodowy Przegląd Katolicki Communio” 16 (1996) nr 5 (95), s. 6-8; L. Balter, *Communio jako część spuścizny duchowej i testamentu kardynała Stefana Wyszyńskiego*, „Międzynarodowy Przegląd Katolicki Communio” 21 (2001) nr 3 (123), s. 140-141.

⁵ H.U. von Balthasar, *Modlitwa Communio*, „Międzynarodowy Przegląd Katolicki Communio” nr 4 (1983), s. 113; *Prière pour „Communio”*, „Revue catholique internationale Communio” 14, nr 2 (1989), s. 120-121 (według niemieckiego oryginału).

⁶ *Commissione Teologica Internazionale. Documenti 1969–2004*, Edizioni Studio Domenicano, Bologna 2006, ss. 905.

⁷ Internationale Theologische Kommission, *Priesterdienst*, Johannes Verlag, Einsiedlen 1972; *Die Einheit des Glaubens und der theologische Pluralismus* (1973), *Theologie der Befreiung* (1977), *Mysterium des Volkes Gottes* (1987).

owocem jego pracy jego prefekta w Kongregacji Nauki Wiary. Niemniej jednak papież Jan Paweł II cenił teologa z Bazylei, który udzielał mu rad i najróżniejszej pomocy.

Chcemy przedstawić współpracę tych dwóch osób w trzech krokach. Przede wszystkim chcemy zwrócić uwagę na wypowiedzi papieża Jana Pawła II, które wyraźnie świadczą o jego szacunku dla Hansa Ursa von Balthasara (*I. Głos papieża*). W drugiej części przedstawimy krótkie teksty H. U. von Balthasara, które poświęcił papieżowi (*II. Głos teologa*). Na koniec należy zwrócić uwagę na pewne podobieństwa – nie twierdząc, że są one kompletne (*III. Wspólny głos*).

I. Głos papieża

1) Przemówienie Ojca Świętego z okazji wręczenia nagrody Pawła VI (23 czerwca 1984 r.).

Ciekawy fakt: uroczystość odbyła się w przeddzień święta św. Jana Chrzciciela – dla upamiętnienia świętego papieża Pawła VI – Giovanniego Battisty Montiniego. Ale był to również dzień imienin Hansa Ursa von Balthasara!

Ojciec Święty powiedział: „Serdeczne życzenia dla prof. Hansa Ursa von Balthasara! [...] Pasja uprawiania teologii, która zdeterminowała jego zajmowanie się dziełami Ojców, teologów i mistyków, cieszy się obecnie wielkim uznaniem. Swoją szeroką wiedzę wykorzystał w służbie „intellectus fidei”, dzięki czemu zdołał pokazać dzisiejszemu ludowi blask prawdy, którą głosił Jezus Chrystus. Dzisiejsza ceremonia ma mu to uświadomić i wyrazić podziękowanie za to”⁸.

⁸ Johannes Paul II., *Leidenschaft für die Theologie. Ansprache bei der Verleihung des internationalen Preises „Paul VI.” an Hans Urs von Balthasar am 23. Juni 1984*, „Internationale katholische Zeitschrift Communio” 34 (2005), s. 164-168, tu: 165. Por. *Discorso di Giovanni Paolo II in occasione della consegna del Premio „Internazionale Paolo VI” ad Hans Urs von Balthasar, Sabato, 23 giugno 1984*, „Insegnamenti di Giovanni Paolo II”, VII,1, 1984, LEV 1984, s. 1910-1917.

Papież wspomniał o niektórych aspektach badań teologicznych. Po pierwsze: teologia to służba prawdzie, służba prawdzie objawionej. Służbą, jaką teologia musi pełnić wobec prawdy objawienia, są jej ciągłe badania. W miarę możliwości ich celem jest odkrywanie i poruszanie wszystkich aspektów, harmonii, jedności, piękna. Służba prawdzie objawienia zawsze wymaga silnego wyczucia tajemnicy. Z tego powodu teolog może jedynie podziwiać cuda Boże i czuć się przynaglonym przez własny zapał do badań, aby zginać kolana w dialogu modlitwy i intensyfikować własne życie w wierze. Jak słusznie napisał prof. Hans Urs von Balthasar, „tylko w kontemplacji i słuchaniu modlitwy można zobaczyć to, co Chrystus, nasze źródło, mówi i chce” (*Cordula oder der Ernstfall*, s. 101). Właśnie tam zakorzeniona jest „nierozłączność teologii i duchowości”, o której krótko wspominał wcześniej.

Papież podkreślił następnie kościelny charakter pracy teologicznej – co oczywiście odnosi się w szczególnym znaczeniu do naszych obu teologów: teologia jest służbą na rzecz Kościoła. Teologia służy misji Kościoła. Zawód teologa to powołanie Kościoła, służba prawdzie, dla której trzeba być również gotowym na śmierć.

„Na koniec naszego spotkania – powiedział papież – chciałbym przypomnieć, jakby dla udokumentowania duchowej bliskości mojego niezapomnianego poprzednika, w imię którego przyznana jest nagroda, słowa, które można znaleźć w dziełach uhonorowanego dzisiaj uczonego. Kiedy Paweł VI wskazał na konieczność coraz większej wierności słowu Bożemu, które sądzi wszystkich bez osądzenia, wspomniał o Kościele nowych czasów i przypomniał poważne stwierdzenia prorocze Hansa Ursa von Balthasara: „Słabość chrześcijan, nawet tych, którzy mają mandat przepowiadania, nie będzie nigdy dla Kościoła powodem osłabienia absolutnego charakteru słowa. Ostrze miecza nie może być nigdy stępione. Kościół o świętości, dziewictwie, ubóstwie i posłuszeństwie, nigdy nie może mówić inaczej niż sam Chrystus” (adhortacja apostolska *Quinque iam anni*, 1970). Ciekawe jest to, że Paweł VI zacytował słowa wspomniane przez H. U. von Balthasara w swojej adhortacji apostolskiej w piątą rocznicę zakończenia Soboru Watykańskiego II⁹!

⁹ Por. Paweł VI, Adhortacja apostolska *Quinque iam anni* z okazji piątej rocznicy zakończenia Soboru Powszechnego Watykańskiego (8 grudnia 1970).

Św. Jan Paweł II zakończył swoje przemówienie serdecznymi życzeniami błogosławieństwa: „Jeszcze raz wyrażam wdzięczność i gratulacje dla prof. Hansa Ursa von Balthasara, który poświęcił całe swoje życie badaniom teologicznym jako pełnemu miłości rozważaniu Boga i służbie Kościołowi”¹⁰.

2) Przemówienie Ojca Świętego do uczestników rzymskiego sympozjum „Adrienne von Speyr i jej posłannictwo kościelne”
(28 września 1985 r.).

Rok później papież Jan Paweł II przyjął uczestników sympozjum na prywatnej audiencji w pałacu apostolskim w Watykanie 28 września 1985 r. Ojciec Święty złożył hołd mistyczce Adrienne von Speyr, nie wydając oczywiście oficjalnego wyroku autorytetu kościelnego. Warto jednak zauważyć, że jego przemówienie w *Insegamenti* nosi tytuł: “La Chiesa ha bisogno di laici che operino nel cuore del mondo” (Kościół potrzebuje świeckich pracujących w sercu świata). W końcowej części przemówienia papież powiedział: „Chciałbym pozdrowić członków Wspólnoty Janowej, która zawdzięcza istnienie wielkiej inspiracji Adrienne. Miała upodobanie do „ucznia, którego Jezus miłował” i widziała w nim ostateczną i najgłębszą wykładnię tajemnicy Jezusa, miłości Ojca do świata i Ducha Świętego, który z pewnością wprowadza nas w pełne światło objawienia Ojca i Syna. Nie mniej głęboko wniknęła w najgłębszą wspólnotę wiary i serca Matki Jezusa i ucznia, który jako jedyny wytrwał z Nią pod krzyżem. Tutaj zobaczyła dziewicze pochodzenie Kościoła, który następnie miał zostać powierzony Piotrowi. Niech duchowość, którą tak mocno przeżywała Adrienne von Speyr, pomoże wam coraz lepiej wcielać wasze wysiłki w życie według Ewangelii i Kościoła w realiach współczesnego świata”¹¹.

Oficjalny tekst łaciński w AAS LXIII (1970), s. 97-106. (https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/adhortacje/piata_rocznica_vat2_08121970.html) (por. H.U. von Balthasar, *Das Ganze im Fragment*, Benzinger Verlag, Einsiedeln 1963, s. 296).

¹⁰ Johannes Paul II., *Leidenschaft für die Theologie* (por. przypis 8), s. 168.

¹¹ *Ansprache des Heiligen Vaters, w: Adrienne von Speyr und ihre kirchliche Sendung. Akten des Römischen Symposiums 27.-29. September 1985*, Johannes

3) Papież Jan Paweł II wielokrotnie cytował myśli Hansa Ursa von Balthasara w swoich przemówieniach

W swoim bożonarodzeniowym przemówieniu do Kurii Rzymskiej 22 grudnia 1987 r. papież obszernie zajmował się dwoma wymiarami Kościoła – maryjnym i piotrowym. Przytoczył ważną myśl Hansa Ursa von Balthasara: „Współczesny teolog dobrze to ujął, mówiąc: «Maryja jest Królową Apostołów» i nie podnosząc kwestii Jej uprawnień apostołskich. Ma Ona inne i to więcej”¹². Ta sama myśl H. U. von Balthasara została powtórzona w adhortacji apostołskiej „Mulieris dignitatem” (15 sierpnia 1988 r.). Rzeczywiście, jako Oblubienica „bez skazy czy zmarszczki” (Ef 5,27), Maryja prowadzi nas wszystkich na drodze świętości, która tworzy tajemnicę Kościoła. „W takim też sensie można powiedzieć, że Kościół jest zarazem „maryjny” i apostołsko-Piotrowy” (MD 27; por. KKK 773). Maryja, Niepokalana, poprzedza wszystkich, oczywiście także samego Piotra i innych apostołów. Związek między tymi dwoma wymiarami jest bardzo ścisły, głęboki i komplementarny.

4) Kardynałat i ostateczne uznanie

Verlag, Einsiedeln 1986, s. 181n; por. *Ai partecipanti al convegno su Adrienne von Speyr, La Chiesa ha bisogno di laici che operino nel cuore del mondo (sabato 28 settembre 1985)*, “Insegnamenti di Giovanni Paolo II” VIII, 2, 1985, LEV 1985, s. 792-793; tu znajdują się także życzenia błogosławieństwa: «Vous me permettrez de saluer tout spécialement Monsieur le Professeur Hans Urs von Balthasar. Je lui présente mes félicitations et mes vœux pour son 80ème anniversaire, et je le remercie encore pour son immense travail théologique, comme je l’avais fait l’an passé en lui remettant le prix de l’Institut Paul VI».

¹² Vgl. Johannes Paul II., *Ansprache an die Kardinäle und Prälaten der Römischen Kurie*, 22.12.1987, „L’Osservatore Romano” z 23.12.1987 r. Cytat: H.U. von Balthasar, *Neue Klarstellungen*, Einsiedeln 1979, s. 114; por. *Discorso di Giovanni Paolo II ai Cardinali e ai Prelati della Curia Romana ricevuti per la presentazione degli Auguri natalizi, Martedì, 22 dicembre 1987*, “Insegnamenti di Giovanni Paolo II”, X, 3, 1987, LEV 1988, s. 1481-1492, cytat: s. 1484. Cytowany także w: Lettera Apostolica “Mulieris dignitatem”, “Insegnamenti di Giovanni Paolo II”, XI, 3, 1988, LEV 1989, po łacinie: s. 244-316, cytat: s. 306; po włosku: s. 317-378, cytat: s. 370.

Podczas nabożeństwa w niedzielę Trójcy Świętej 29 maja 1988 r. w bazylice św. Piotra, papież Jan Paweł II ogłosił zamiar przyjęcia nowych dostojników do kolegium kardynałów na konsystorzu 28 czerwca 1988 r. Wśród nich był szwajcarski teolog Hans Urs von Balthasar. Wiadomości rozprzestrzeniły się w mgnieniu oka. Balthasar już raz uchylił się wcześniej przed nominacją, ale tym razem uważał, że musi być posłuszny zaproszeniu papieża; przyjął niewygodną dla siebie godność i odbył podróże przygotowawcze do Rzymu aby przymierzyć swoje szaty – z lekkim przecuciem, że niebo inaczej to zaplanowało. „Wydaje się, że Ci na górze mają inny plan” – napisał do przyjaciela¹³. Pan wezwał do siebie swojego wiernego sługę w niedzielę rano 26 czerwca 1988 r.

Smutna wiadomość o nieoczekiwanym odejściu kardynała elekta Hansa Ursa von Balthasara dotarła do papieża Jana Pawła II podczas jego wizyty duszpasterskiej w Austrii, w Salzburgu, w niedzielę 26 czerwca 1988 r. Po przemówieniu do przedstawicieli nauki i sztuki papież powiedział z wyraźnym smutkiem: „Na zakończenie moich wywodów chciałbym wyrazić podziękowanie i uczcić wielkiego człowieka Kościoła, ducha i kultury europejskiej, który dziś rano niespodziewanie został powołany przez Pana: nowo wybranego kardynała Hansa Ursa von Balthasara, którego chciałem uhonorować godnością kardynalską podczas nadchodzącego konsystorza. To wysokie wyróżnienie miało na celu uhonorowanie jego wielkich zasług, które zapewniły mu wyjątkowe miejsce honorowe we współczesnej teologii i naukach humanistycznych. Niech sam Bóg będzie spełnieniem i wieczną nagrodą za jego nieustraszoną służbę Kościołowi i ludowi”¹⁴.

¹³ Por. P. Henrici, *Erster Blick auf Hans Urs von Balthasar*, w: *Hans Urs von Balthasar. Gestalt und Werk*, red. Karl Lehmann und Walter Kasper, Communio Verlag, Köln 1989, s. 59; E. Guerriero, *Hans Urs von Balthasar. Eine Monographie*, Johannes Verlag, Freiburg 1993, s. 394; M. Lochbrunner, *Hans Urs von Balthasar 1905–1988. Die Biographie eines Jahrhunderttheologen*, Echter Verlag, Würzburg 2020, s. 636n.

¹⁴ Johannes Paul II., *Ansprache an die Vertreter von Wissenschaft und Kunst sowie Presse, Funk und Fernsehen im Festspielhaus in Salzburg*, w niedzielę 26 czerwca 1988 r., podczas wizyty apostolskiej w Austrii. Zob. *Omaggio ad Hans Urs von Balthasar: Gratitudine e venerazione per un grande uomo di Chiesa*, „Insegnamenti di Giovanni Paolo II”, XI,2, 1988, LEV 1989, s. 2208.

Konsystorz odbył się w Rzymie we wtorek 28 czerwca 1988 r. Papież Jan Paweł II wspomniał zmarłego kardynała zarówno podczas tajnego, jak i publicznego konsystorza. Na tym ostatnim w Auli Pawła VI obecni byli także trzej najstarsi członkowie Wspólnoty Janowej, zebrani w ciszy i modlitwie – w zastępstwie nominata. Ojciec Święty powiedział: „Dzisiaj Hans Urs von Balthasar powinien być zostać przyjęty do kolegium kardynałów. W chwili, gdy mógł otrzymać zasłużoną ziemską nagrodę za posługę kościelną w dziedzinie nauk świętych, Pan wezwał go do kolejnego wyniesienia, do życia wiecznego. Ta nadzieja na jego uczczenie w niebie niech pociesza nas w żalu, że nie ma go tu zjednoczonego w kolegium innych nowych kardynałów”¹⁵.

Pożegnanie i nabożeństwo pogrzebowe rozpoczęło się w kościele w Lucernie 1 lipca 1988 r. o godzinie 14.00 (trumnę przywieziono do kościoła św. Leodegara już o godzinie 11.00 – mogłem spędzić te godziny na modlitwie przy wielkim człowieku Kościoła i czcigodnym mistrzu). Papież Jan Paweł II zlecił kardynałowi Josephowi Ratzingerowi reprezentowanie go na pogrzebie. Najpierw odczytany został list kondolencyjny papieża.

Ojciec Święty napisał: „Po wyrażeniu szczerych kondolencji z powodu nagłej śmierci profesora Hansa Ursa von Balthasara, pragnę złożyć moje osobiste wyrazy pamięci, ostatnie wyrazy szacunku dla zmarłego podczas jego uroczystości pogrzebowych. Wszyscy, którzy znali księdza Balthasara, oplakują z żalem utratę wielkiego syna Kościoła, wybitnego człowieka teologii i nauk humanistycznych, który zasługuje dziś na szczególne miejsce honorowe w życiu kościelnym i kulturalnym. Pragnąłem uroczystie uznać i uhonorować różnorodne zasługi jego długiej i niestrudzonej pracy jako nauczyciela duchowego i cenionego uczonego, nadając mu na ostatnim konsystorzu godność kardynała. Pokornie chylimy czoła przed decyzją Boga, który tak niespodziewanie wezwał tego wiernego sługę Kościoła do wieczności. Twój udział w nabożeństwie pogrzebowym, czcigodny księżę kardynale, jest wyrazem wielkiego szacunku, jakim Stolica Apostolska darzy osobę i dzieło życia tego wielkiego kapłana i teologa.

¹⁵ Giovanni Paolo II, *L'allocuzione durante il concistoro pubblico nell'aula Paolo VI (28 giugno 1988)*, „Insegnamenti di Giovanni Paolo II”, XI,2, 1988, LEV 1989, s. 2257.

Ze wszystkimi, którzy upamiętniają go w żałobie i wdzięczności, wypraszam dla drogiego zmarłego wieczne spełnienie w świetle i chwale Bożej. Niech ten, który był dla wielu duchowym przewodnikiem na drodze wiary, ogląda teraz doskonale Boga twarzą w twarz. Łącząc się duchowo, serdecznie udzielam mojego specjalnego apostolskiego błogosławieństwa wszystkim, którzy poprzez swoją modlitwę uczestniczą w tym pogrzebie¹⁶.

Podczas dzisiejszego dnia pamięci słowa świętego papieża są jak balsam. Teraz przechodzimy do drugiej części:

II. Głos teologa

Istnieje wiele tekstów, które Hans Urs von Balthasar pisał dla papieża Jana Pawła II lub o nim przy różnych okazjach. Głos teologa zawsze był przyjaznym wsparciem „dla tego człowieka w Rzymie obciążonego największym ciężarem”¹⁷. Była to pomoc aktywna, szczerą „służbą środkowi”, ponieważ „jakakolwiek papolatria jest daleko od nas”¹⁸. Było to typowo Janowe wycofanie się, „zanikające połączenie”, „czucie z Kościołem Piotrowym” i dlatego „trwanie” w miłości¹⁹.

Krótki przegląd poszczególnych pism:

1. Na zlecenie Wydawnictwa Herder H. U. von Balthasar napisał trzy komentarze do listów papieża Jana Pawła II i dwie przedmowy.
2. Na prośbę papieża Jana Pawła II napisał rozważania Drogi Krzyżowej w Koloseum w 1988 r.
3. Balthasar napisał osobistą laudację w 10. rocznicę pontyfikatu Jana Pawła II.

¹⁶ Johannes Paul II., *Beileidschreiben an Kardinal Joseph Ratzinger, Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre*, w: Hans Urs von Balthasar (1905-1988), Akademische Arbeitsgemeinschaft, Basel 1989, s. 14.

¹⁷ H.U. von Balthasar, *Vorwort*, w: Johannes Paul II., *Unter deinen Schutz. Mariengebete und Betrachtungen*, Herder Verlag, Freiburg 1983, s. 6.

¹⁸ H.U. von Balthasar, *Der antirömische Affekt. Wie läßt sich das Papstum in der Gesamtkirche integrieren?*, Johannes Verlag, drugie wyd. poszerzone, Freiburg 1989, s. 11.

¹⁹ Tamże, s. 184-186.

4. Ważna jest jego mowa dziękczynna skierowana do papieża Jana Pawła II z okazji przyznania mu nagrody Pawła VI.
5. Niektóre wypowiedzi przy różnych okazjach.

Chcemy krótko opisać te poszczególne działania.

1) Trzy komentarze do listów papieża Jana Pawła II i dwie przedmowy napisane przez H. U. von Balthasara na zlecenie Wydawnictwa Herder

* *„Liebst du mich?“ Dienst aus der größern Liebe zu Christus. Schreiben Papst Johannes Paul II. an die Priester. Mit einem Kommentar von Hans Urs von Balthasar, Herder Verlag, Freiburg 1979, s. 51-69.*

W Polsce wierni składają życzenia kapłanom w Wielki Czwartek. Arcybiskup krakowski Karol Wojtyła, tak jak wszyscy pasterze, celebrował Mszę Krzyżma wraz z kapłanami swojej diecezji. Jako papież chciał zwracać się do wszystkich kapłanów na świecie. Każdego roku pisał i wysyłał listy na Wielki Czwartek, gdzie często wskazywał, że „Wielki Czwartek to urodziny, a sala Wieczernika jest miejscem narodzenia się naszego kapłaństwa” Pierwszy list z 1979 r. zaczyna się od komentarza Hansa Ursa von Balthasara. „Posługa kapłańska jest posługą z większej miłości do Jezusa Chrystusa” – mówi Balthasar. Wszystko zależy od osobistej miłości, jakiej Jezus żąda od Piotra: „Czy miłujesz Mnie więcej aniżeli ci?” (J 21,15). Balthasar chwali bezpośredniość papieskiego języka mówiącego z serca do serca (*cor ad cor loquitur*).

Słowo papieża chce pokazać, „jaki ogień płonie w sercu *ca-tholica*. List jest pomyślany z jednego centrum i wskazuje na nie tak jasno, że ktoś musiałby być ślepy, jeśli nie chciałby świadomie dostrzec, że centrum to stanowi tak treść teologiczną listu, jak i jego formę kościelną i egzystencjalną” Świętość kapłana i jego osobista miłość do Chrystusa, którą papież chce obudzić i rozpałić w sercach kapłanów, mogą pozostać żywe i skuteczne tylko w głębokiej więzi modlitewnej z Bogiem. W tym kontekście należy szczególnie podkreślić znaczenie życia kontemplacyjnego. Kapłan powinien podczas pełnienia świętej służby czerpać żywą

wodę ze źródła nieustającej modlitwy. Powinien dać pierwszeństwo kontemplacji przed działaniem, ponieważ tylko wtedy jego działalność będzie owocna.

Balthasar wyjaśnia następnie podstawy celibatu księdza. Kluczowe są *podstawy chrystologiczne*. Najpierw określa *język pochodzenia*: „Kościół jest tam, gdzie jest żywy, zawsze u źródła. Tysiąclecia nie liczą się; nie odsuwa się stopniowo od aktu, w którym został stworzony i wypłynął z ran Chrystusa: Duch Święty przerzuca most nad każdym odstępem czasowym, Eucharystia stawia mu codziennie przed oczy jedyne i wyjątkowe wydarzenie krzyża i zmartwychwstania” Stoimy tu u początku ewangelicznego naśladowania jeszcze przed rozdwojeniem go na kapłaństwo i stan rad ewangelicznych.

Potem pojawia się *język ciała*: „Język ciała jest niezbędny w Kościele. On brzmi jednoznacznie w Jezusie Chrystusie. Mówi wyraźnie w Jego Eucharystii. Musi także wyraźnie przemawiać w tych, którzy w szczególny sposób reprezentują miłość pasterza i kapłańskie oddanie ludowi Bożemu na krzyżu oraz muszą je przywoływać w pamięci. Kościół nie może obyć się bez tego języka ciała, który jest językiem wcielenia, nawet jeśli wpada przez to w zbyt wąskie przejścia: mogą one służyć dobrze do tego, aby ludowi i wielkodusznym młodym ludziom na nowo stawiać przed oczami dobro, któremu grozi zagubienie”²⁰. W celibacie chodzi o wcielenie wiary. Chodzi o ostateczną, nieodwołalną zgodę. Taką zgodę wyraziła wobec Boga Najświętsza Maryja Panna: wierząc powierzyła się Bogu ciałem i duszą. „Tak służebnicy Pańskiej jest niezbędne dla wiary Kościoła, nie tylko w duchu, ale także w ciele. Gdyby była w Niej rezerwa, Słowo nie mogłoby stać się całkowicie ciałem”. Należy również wziąć pod uwagę, że Matka milcząco przeżywała tę rzeczywistość pod krzyżem; Ona, która nie jest kapłanem, mogła egzystencjalnie doświadczyć pod krzyżem: To jest Ciało moje, które za was będzie wydane... Eucharystia jako wydanie się Chrystusa „za wielu” jest i pozostaje

²⁰ H.U. von Balthasar, *Kommentar: „Liebst du mich mehr?“ (Joh 21,15), w: Dienst aus der größeren Liebe zu Christus. Schreiben Papst Johannes Pauls II. an die Priester. Mit einem Kommentar von Hans Urs von Balthasar*, Herder Verlag, Freiburg 1979, s. 51-69, tu: s. 65.

„ostatecznym uzasadnieniem pokrewieństwa między *sacerdotium a coelibatus*”²¹.

Encyklika „*Dominum et Vivificantem*”, którą papież Jan Paweł II przedstawił podczas Pięćdziesiątnicy w 1986 r., oznacza zakończenie jego trylogii trynitarnej. Jego pierwsza encyklika „*Redemptor hominis*” (4 marca 1979 r.), opublikowana przy objęciu urzędu, poświęcona jest Jezusowi Chrystusowi jako centrum naszej wiary i naszej kościelnej misji w świecie. Przez Jezusa uzyskujemy dostęp do „Jego i naszego Ojca”, który jest „bogaty w miłosierdzie” (*Dives in misericordia*). Trzecia encyklika poświęcona jest Duchowi Świętemu. „Spojrzenie wstecz na dwie encykliki o Boskim Synu i Boskim Ojcu jest potrzebne, aby właściwie umiejscowić decydujące intencje i stwierdzenia encykliki o Duchu Świętym”²².

Papież Jan Paweł II pokazuje, że ta trzecia encyklika jest niejako postulatem dwóch pierwszych: trylogia o Trójjedynym Bogu ma zostać zamknięta. Całość podzielona jest na trzy duże części. Balthasar mówi: „Pierwszą część możemy nazwać kościelną, drugą – kosmiczną lub ogólnohistoryczną, trzecią – antropologiczną”²³.

Hans Urs von Balthasar chce wskazać na poszczególne punkty zbiorcze i główne motywy, które przebiegają przez całość. Odsłania następujące aspekty: logikę Boga, stworzenie i odkupienie, wolność, ból Boga, sekret narastającego oporu, Kościół i ludzkość, modlitwę i serce. Komentarz Hansa Ursa von Balthasara jest jak przedłużone echo jego trylogii: chwały, teodramatyki i teologii. Podsumowując mówi: „Boska miłość stała się człowiekiem w Jezusie Chrystusie i objawiła w Nim swoje prawdziwe centrum: ludzie powinni znaleźć u Jezusa spokój, ponieważ jest „łagodny i pokornego serca ” i ponieważ koniec Jego męki był otwarciem Jego serca, z którego wypłynął cały Kościół [...] Roz-

²¹ Tamże, s. 63. Por. pracę dyplomową (mojego kuzyna) Luki Zidanška, *Služenje iz večje ljubezni do Kristusa: Dienst aus der größeren Liebe zu Christus. Die Briefe von Papst Johannes Paul II. an die Priester zum Gründonnerstag von 1979 bis 2001*, Ljubljana 2001, s. 113.

²² *Laßt euch vom Geist bewegen. Enzyklika über den Heiligen Geist von Papst Johannes Paul II. Mit einem Kommentar von Hans Urs von Balthasar*, Herder Verlag, Freiburg 1986, s. 129-160, tu: 132.

²³ Tamże, s. 136.

jaśnia to cudowną tajemnicę, dlaczego Kościół katolicki może być w swym wnętrzu tak ludzki, tak bliski sercom ludzi: właśnie dlatego, że sam Bóg, żyjąc pośród nas, otwiera swoje serce przed nami w naszych sercach; tam, mówi papież, żyje i działa Duch Święty”²⁴.

We wstępie do swojego komentarza Hans Urs von Balthasar pisze: „Encyklika Ojca Świętego opublikowana na Rok Maryjny jest bardzo ważnym dziełem pod wieloma względami. Chociaż jest tak płynnie napisana, a zatem pozornie łatwa do odczytania i zrozumienia: jest ona tak głęboko i centralnie przemyślana w świetle tajemnicy Maryi, że wymaga zdecydowanej współpracy czytelnika, jeśli ma on dotrzeć do różnorodnych promieni, które roztaczają się wokół płonącego punktu [...] Dzieło stanowi bardzo oryginalną syntezę końcowego rozdziału maryjnego wielkiego dokumentu soborowego „Lumen gentium” – oraz osobistej intuicji Ojca Świętego, poruszonej w jego encyklice, na temat relacji między Maryją a Kościołem”²⁵.

Wiara: „Genialny chwyt encykliki polega przede wszystkim na umieszczeniu w centrum uwagi wiary Maryi. Być może żadna mariologia nie uczyniła tego z taką świadomością” – komentował Balthasar i potwierdzał: „Wiara, jaką przeżywała Maryja, jest całkowitym i ufnym przekazaniem ciała i duszy Bogu, jest ubóstwem własnego rozumienia, prostym posłuszeństwem, jest żywą i odwracającą wzrok od siebie pokorą, ale także wzięciem odpowiedzialności za zadanie powierzone Jej przez Boga”²⁶.

„*Pierwszeństwo*“ *Maryi*: Maria jest nie tylko „wzorem do naśladowania”, „typem” Kościoła i wszystkich wierzących, jako „doskonale wierząca” ma wyjątkowy prymat, w swoim „wszechobejmującym macierzyństwie” jest zawsze przed nami i jednocześnie z nami. „Życie wiary Maryi od Zwiastowania do Krzyża wyprzedza cza-

²⁴ Tamże, s. 158-160.

²⁵ *Maria. Gottes Ja zum Menschen. Johannes Paul II., Enzyklika »Mutter des Erlösers«.* Hinführung von Joseph Kardinal Ratzinger. Kommentar von Hans Urs von Balthasar, Herder Verlag, Freiburg 1987, s. 129-143, tu: 130n. Por. A. Strle, *V tretje tisočletje z Marijo. Pojasnila k okrožnici Janeza Pavla II. Odrašenikova mati (Ins dritte Jahrtausend mit Maria)*, Maribor 1988. Strle obficie cytuje tę książkę.

²⁶ H.U. von Balthasar, *Kommentar: Maria. Gottes Ja zum Menschen*, s. 133 i 135.

sowo faktyczne «założenie» Kościoła na krzyżu, w Wielkanocy i Pięćdziesiątnicy. I nie tylko pod względem czasowym, ale także duchowym: to życie jest doskonałym obrazem uprzedzającym to, co Kościół będzie musiał przeżyć, ale czego doskonałości nie będzie w stanie osiągnąć aż do końca świata²⁷

„Macierzyństwo Maryi nie jest bynajmniej czymś czysto duchowym (jak chcielibyśmy przede wszystkim zrozumieć macierzyństwo Kościoła), ale jednocześnie czymś wysoce fizycznym, realnym, historycznym²⁸. W tym kierunku spogląda trzeci i ostatni kompleks myśli: „Owoc Twojego ciała”. Maryja będzie cielesną matką Zbawiciela dzięki swojej doskonałej, duchowej wierze; ten fizyczny moment wpłynie na formowanie się macierzyństwa Kościoła.

Nie możemy tutaj wyczerpać niezwykłego bogactwa encykliki maryjnej. Ale jeszcze jedno słowo na temat *godności kobiety*, do którego wrócimy później. Balthasar pisze: „I jeśli w końcu Jezus w Ewangelii św. Jana zwraca się do Niej całkowicie niezwykle jako «kobiety», to staje się jasne, że On, mężczyzna, drugi Adam, naprawdę uważa Ją za archetyp kobiety. Tak w Kanie, gdzie występuje jako Orędowniczka, tak na krzyżu, gdzie cierpi z Nim jak żadna inna osoba. Jest kobietą jako dziewica, matka, panna młoda i małżonka. Jeśli spojrzymy na nią jako na prawzór kobiety, staje się jasne, że wyobrażenie «Maryi na urzędzie kapłańskim» (na przykład głoszącej kazania czy wręcz wypowiadającej słowa przeistoczenia) byłoby całkowicie absurdalne. Kiedy kobieta patrzy na Marię, «odkrywa w Niej sekret godnego przeżywania swej kobiecości i prawdziwego realizowania siebie. W świetle Maryi Kościół widzi w kobiecie odblaski piękna, które odzwierciedla najwznioślejsze uczucia, do jakich zdolne jest serce ludzkie: całkowitą ofiarę miłości, moc, która potrafi znieść największe cierpienia, bezgraniczną wierność, niestrudzoną aktywność, umiejętność łączenia wnikliwej intuicji ze słowem pociechy i zachęty» (46)²⁹

Tym, co zaimponuje każdemu czytelnikowi słów naszego papieża, jest jego ogromna pozytywność, którą nic nie może wstrząsnąć. Są to słowa serca, które nie boi się ujawnić wszystkim, że

²⁷ Tamże, s. 136.

²⁸ Tamże, s. 138n.

²⁹ Tamże, 142n.

trwa w środku prawdy, ponieważ uważa tę prawdę nie za swoje czyny, zasługi, ale za dar Boga dla człowieka [...] Punkt ciężkości leży w tym, co ludzkie: jak człowiek może odnieść sukces jako jednostka i jako wspólnota? Uznając i akceptując podarowaną mu godność [...] Mówiwszy to czerpie nie tylko z zasobów swojego życiowego doświadczenia: jako pracownika, myśliciela, biskupa. Przemawia wreszcie z perspektywy Soboru [...] Nie ma mowy o tym, co katolickie; katolickie jest to, co się tu mówi. Rozprawia się o człowieku. „Człowiek musi się pogodzić ze swoim człowieczeństwem”. Jak? Uznając, że Bóg pojednał się z nim w Chrystusie „i, (tak dodał w znacząco św. Paweł) „zlecił nam (apostołom i przywódcom Kościoła) posługę jednania” (2 Kor 5,18). Pojednanie Boga z człowiekiem jest nieoddzielne od urzędu apostołskiego jak słońce od jego promieniowania³⁰.

Przedstawiony wybór modlitw i refleksji naszego Ojca Świętego na temat Maryi ujawnia [...] bardzo wyjątkowo wewnętrzny związek następcy Piotra z Matką Pana, ale zawsze oparty na bezpiecznych podstawach teologicznych [...] Obecny wybór myśli maryjnych nie stanowi żadną miarą centrum duchowości Jana Pawła II, którym, jak pokazują jego wielkie encykliki, jest oczywiście Jezus Chrystus, objawiciel miłosierdzia Boga Trójjedynego, który, jako wcielony i eucharystyczny, tryska Boską miłością ku całej ludzkości [...] Ale Maryja pozostaje dla niego gwiazdą przewodnią: możesz wytrwać w naśladowaniu Chrystusa przetrwać całe życie z mieczem w sercu; mogła tego dokonać prosta kobieta³¹.

2) Hans Urs von Balthasar, *Der Kreuzweg des Herrn. Im Kolosseum gebetet von Papst Johannes Paul II., am Karfreitag 1988*, Johannes Verlag, Trier 1989.

Droga Krzyżowa z 1988 r. (modlitwa w Koloseum) została napisana na prośbę Ojca Świętego. Zwróćmy uwagę: nabożeństwo krzyża w Wielki Piątek 1988 r. – a więc prawie trzy miesiące przed śmiercią autora. Jak bardzo Hans Urs von Balthasar cenił

³⁰ H.U. von Balthasar, *Vorwort zu Johannes Paul II., Die Freude, die bleibt. Wort und Bilder der Begegnung*, Herder Verlag, Freiburg 1980, s. 5-8.

³¹ H.U. von Balthasar, *Vorwort w: Johannes Paul II., Unter deinem Schutz. Mariengebete und Betrachtungen*, Herder Verlag, Freiburg 1983, s. 5n.

papieża! Czy to rozważanie nie jest cennym darem dla następcy Piotra, który musiał nieść swój niezwykle ciężki krzyż? W ostatni Wielki Piątek w 2005 r., kiedy Ojciec Święty Jan Paweł II był wyraźnie naznaczony cierpieniem, kardynał Joseph Ratzinger napisał i przeczytał rozważania dotyczące Drogi Krzyżowej – prawdziwy Szymon z Cyreny. Rzeczywiście: „żaden człowiek nie jest bez bliźnich” (4 stacja).

Czy rozważań Hansa Ursa von Balthasara nie należy rozumieć jako rozważnego wstępu do teodramatyki? „Czegoś takiego nie pisze się po prostu, to jest ostatni destylat długiej medytacji modlitewnej”, w którą zaangażowany jest także widz³². Już modlitwa wstępna jest przytłaczająca: „Panie Jezu Chryste, codziennie możemy rozkoszować się w Twojej świętej Eucharystii Twoim wydanym za nas Ciałem i Twoją przelaną Krwią. Ileż kosztował Cię ten największy dar dla Kościoła; rzadko to rozważamy: całą Twoją mękę i śmierć w opuszczeniu przez Boga” To zadziwiający, jak autor umie wyrażać głębokie myśli teologiczne – te ze swojej „Teologii trzech dni” – w ogólnie zrozumiały sposób, np. pogląd, że wszyscy „Żydzi, chrześcijanie i poganie” potępili Pana (1 stacja) lub „straszny problem: męka Jezusa i Lud Izraela” (8 stacja). Przedostatnia stacja „Pietà” opisuje Matkę Bolesną: „Maryja jest przedstawicielką ludzkości, która z wdzięcznością przyjmuje wszelkie błogosławieństwo z nieba, nawet jeśli dzieje się to w nieskończenie bolesnym umęczeniu. Ostatecznie ciało Syna nie zostanie pochowane w zimnej, nieczulej materii – pamiętajcie, że materia pochodzi z materii – łono ziemi, dla którego jest odzyskiwane, jest mimo wszystko matczynym łonem, z którego wyłaniają się sprawy owocne, praobraz stworzonej miłości, która osiąga swój punkt szczytowy w materialnym stworzeniu, w Dziewicy-Matce Maryi. Dlatego obraz Piety nie jest obrazem przemijającym, lecz trwałym. Jest bardzo tajemniczy: ponieważ płodność matczyne łono, które niesie tu umarłego Syna, zawdzięcza swoją ostateczną płodność zwłokom, które spoczywają w ramionach Matki” (stacja 13)³³.

³² Por. H.U. von Balthasar, *Der dreifache Kranz. Das Heil der Welt im Mariengebete*, Johannes Verlag, Einsiedeln 1978, s. 23.

³³ *Der Kreuzweg des Herrn. Im Kolosseum gebetet von Papst Johannes Paul II., Karfreitag 1988*, Johannes Verlag, Trier 1989. Ostatnie myśli są pokrewne

3) H. U. von Balthasar napisał jako osobistą laudację wprowadzenie do świątecznego wydania dla Ojca Świętego z okazji 10-letniego jubileuszu pontyfikatu Jana Pawła II.

Ta laudacja, napisana w języku niemieckim, została opublikowana tylko w języku włoskim. Autor, można powiedzieć, kreśli portret papieża i wskazuje na modlitwę jako tajemniczą moc Ojca Świętego. Encykliki pozwalają odczuć osobowe ciepło jego serca. Odnosi się to do pierwszej encykliki „Redemptor hominis”, która bezpośrednio przemawia do konkretnej świadomości ludzkości w dzisiejszych czasach i do wszystkich następnych. Szczególną uwagę należy zwrócić na encyklikę o „Miłosierdziu Bożym” Przesłanie o miłosierdziu Boga bardzo mocno nacechowało jego pontyfikat³⁴.

„Następca Piotra, który jako biskup Rzymu musi troszczyć się o jedność widzialnego Kościoła, jest wewnętrznie nakierowany na Maryjną zasadę jedności Kościoła jako Oblubienicy Chrystusa; obie zasady kościelne są nierozłączne od siebie [...] Papiestwo i mariologia zawsze były szczególnymi cechami Kościoła katolickiego”³⁵, twierdzi von Balthasar.

4) Duże znaczenie ma podziękowanie H. U. von Balthasara skierowane do papieża Jana Pawła II z okazji ceremonii wręczenia mu nagrody Pawła VI 23 czerwca 1984 r. w Watykanie.

Hans Urs von Balthasar powiedział: „Nalegam na nierozłączność teologii i duchowości, których rozdzielenie jest najgorszym nieszczęściem, jakie wpłynęło na historię Kościoła”

Św. Jan był idealnym towarzyszem Jezusa, jedynym uczniem, który został z Nim do końca. To ten, któremu Ukrzyżowany zawiera swoją Matkę, niepokalany Kościół; ten, którego ewangelia miłości osiąga swój szczyt w uwielbieniu Piotra. To Jan jest tym, który, wycofując swoją osobę, jednoczy się z Maryją i Piotrem.

z pośmiertnie wydanym pismem tego autora: *Wenn ihr nicht werdet wie dieses Kind*, Schwabenverlag, Ostfildern 1989; nowe wydanie: Johannes Verlag, Freiburg ²1998.

³⁴ Por. Johannes Paul II., *Barmherzigkeit Gottes. Quelle der Hoffnung*, Johannes Verlag, Freiburg 2011.

³⁵ H.U. von Balthasar, Wprowadzenie do: Giovanni Paolo II, *10 Anni di Pontificato. Testimonianze e Riflessioni*, red. S. Trasatti, Edizione Aquila Bianca, Roma 1988, s. 11-17.

Balthasar chce pokazać, że rady ewangeliczne nie oznaczają żadnej ucieczki od świata. Otwarcie na świat nie ma innego punktu wyjścia niż krzyż, początek wszelkiej płodności, krzyż, na którym Chrystus zasiał pierwsze nasienie życia swego Kościoła: „Niewiasto, oto syn Twój” i „Synu, oto Matka twoja” – umieść ją w centrum mojego Kościoła, którego jedność powierzyłem Piotrowi.

3) Niektóre wypowiedzi przy różnych okazjach

Najpierw dwie wypowiedzi Maryjne. W książce Balthasara „Maryja na dziś”, w trzecim rozdziale „Maryja, pamięć Kościoła”, czytamy przemyślenia na temat Maryi: „Określenie Maryi jako pamięci Kościoła pochodzi z homilii użytej przez Ojca Świętego podczas święta Maryi, którą wygłosił 1 stycznia 1987 r. w bazylice św. Piotra i zapowiedział swoją nową encyklikę o Matce Bożej”³⁶. Tak, papież dosłownie nazwał Maryję „pamięcią Kościoła”: „Tu sei memoria della Chiesa!”³⁷

W tej samej książce „Maryja na dziś” znajdujemy obrazową uwagę: „Apostołowie Paweł i Jan Paweł II przemierzają świat bez miecza; wystarczy, że składają świadectwo, które jest ich najpotężniejszą bronią; a następca Piotra zawsze może zyskać nową siłę do tego świadectwa w Maryjnym Kościele”³⁸.

W rozmowie z Angelo Scola „Badajcie wszystko – dobro zachowujcie”, Balthasar dwukrotnie wspomina o Ojcu Świętym: „Nasz obecny papież – i wielu papieży stulecia, ale być może ten, który jest teraz u władzy, bardziej niż inni – ukazuje prawd-

³⁶ H.U. von Baltasar, *Maria für heute*, Johannes Verlag, Freiburg, nowe wyd. w 1997 r., s. 36.

³⁷ Por. Omelia di Giovanni Paolo II, *Solennità di Maria Santissima Madre di Dio*, Basilica di San Pietro, Giovedì, 1° gennaio 1987. Ojciec Święty powiedział w swojej homilii o trzech ważnych sprawach. Najpierw ogłosił specjalny rok poświęcony Maryi, „Rok Maryjny” (od Pięćdziesiątnicy 1987 r. do uroczystości Wniebowzięcia NMP w 1988 r.). W związku z tym ogłosił swoją nową encyklikę „Redemptoris Mater” (25 marca 1987 r.). Z tym powiązał swoją nową encyklikę. I wreszcie nazwał Maryję „pamięcią Kościoła”: „Tu sei memoria della Chiesa!” Przecież ewangelista powiedział o Niej: „Maryja zachowywała i rozważała wszystko w swym sercu” (Łk 2,19).

³⁸ H.U. von Balthasar, *Maria für heute* (por. przypis 37), s. 21n.

ziwą żywotność, jaką musi promieniować urząd chrześcijański. Jest człowiekiem, który żyje nieustanną modlitwą, a nie dzięki publikacji oficjalnych dokumentów. Nawet encykliki, które pisze – myślę o «*Dives in misericordia*» – nie przynoszą nic innego, jak tylko przeżywanie i zalecanie chrześcijańskiej żywotności”³⁹.

Angelo Scola pozostaje przy nauczaniu Ojca Świętego o ciele i miłości. Znajduje w nim podobieństwa z poglądami rozwiniętymi przez Balthasara w jego książce „Stan chrześcijański”. W swojej odpowiedzi von Balthasar podkreślił najpierw „niezwykłą osobowość naszego papieża, który jest filozofem i uduchowionym teologiem”. Powiedział: „Myślę, że w jego nauczaniu znajdują się twierdzenia absolutnie centralne dla rozumienia naszej wiary: np. ciało, osoba, wspólnota, a ponadto cudowne myśli, które wypowiada na temat ludzkiej pracy lub Bożego miłosierdzia (żeby wymienić chociaż niektóre). W tym zawarte są rozwinięcia, które pochodzą bezpośrednio z Objawienia i muszą być rozważone przez każdego wierzącego”⁴⁰.

In difesa di Wojtyła. W obliczu zażartych ataków na papieża Hans Urs von Balthasar okazuje się jego energicznym obrońcą. „Nie chcemy z góry kanonizować Jana Pawła II” – pisze. „Ale czymś najlepszym, co możemy zrobić dla tego człowieka, który spala siebie, jest modlitwa – i ta modlitwa obejmuje także jego krytyków”⁴¹.

Ostatnie zdanie: *Papież to niezwykle mądry człowiek.* W listopadzie 1986 r. „Deutsche Tagespost” przeprowadziła wywiad z Hansem Ursem von Balthasarem. Na pytanie: „Czy spotkałeś mędrców?” odpowiedź brzmi: „Henri de Lubac, na przykład, jest mądrym człowiekiem. A potem można powiedzieć, że papież *to*

³⁹ H.U. von Balthasar, *Prüfet alles das Gute behaltet. Ein Gespräch mit Angelo Scola*, Johannes Verlag, Freiburg, nowe wyd. 2001, s. 65.

⁴⁰ Tamże, s. 79n: „Przede wszystkim stwierdzenia o ciele wydają mi się mieć największe znaczenie, ponieważ ciągle na nowo jesteśmy otoczeni przez formy platonizmu i spirytyzmu, które zawsze myślą, że trzeba pozostawić za sobą to, co cielesne, przewyższając wszystko, co materialne, aby osiągnąć czystą duchowość. Można powiedzieć, że wszystkie formy niechrześcijańskiej medytacji, szczególnie wschodnie, zmuszają medytującego do pozostawienia za sobą wszystkiego, co fizyczne, także wyobraźni, także konkretne pojęcia. I to stanowi rażący kontrast z nauczaniem o wcieleniu Boga w Chrystusie”

⁴¹ H.U. von Balthasar, *In difesa di Wojtyła*, w: *La realtà e la gloria. Hans Urs von Balthasar. Articoli e interviste 1978-1988*, EDIT, Milano 1988, s. 27-31.

*niezwykłe mądry człowiek*⁴². Niezwykłe mądry! Tak, Boży człowiek! To uznanie nieuchronnie powoduje, że myślimy o mądrości Bożej, tej Mądrości, *Sapientia*, którą wychwala pierwsza antyfona Adwentu (17 grudnia): „O Mądrości, która wyszłaś z ust Najwyższego, obejmując wszechświat od krańca do krańca, i rządysz wszystkim z mocą i słodyczą: przyjdź i naucz nas dróg roztropności”

III. Wspólny głos

Głos papieża i głos teologa tworzą wspólny głos, ponieważ „prawda jest symfoniczna” „Symfonia oznacza harmonię. Brzmi. Różne dźwięki. [...] Nie w unisono, ale, co jest o wiele piękniejsze, w symfonii” Dwaj wykonawcy, których dzisiaj z wdzięcznością i czcią upamiętniamy, doskonale opanowali tę symfonię i doskonale wiedzieli, że „jedność kompozycji pochodzi od Boga”⁴³. Obie osobistości były również utalentowane artystycznie. Na światowej scenie XX wieku obie te „osoby gry”, każda z nich, wypełniły swoją rolę, wiernie wykonały zadanie, które otrzymały. Wynika z tego pierwszy wspólny, ważny aspekt:

Światowa misja chrześcijanina.

W dniu wyboru papieża (16 października 1978 r.) Jan Paweł II wołał do wszystkich ludzi dobrej woli: „*Nie lękajcie się! Otwórzcie, otwórzcie na oścież drzwi Chrystusowi! Jego zbawczej władzy otwórzcie granice państw, ustrojów ekonomicznych i politycznych, szerokich dziedzin kultury, cywilizacji, rozwoju. Nie lękajcie się! Chrystus wie, «co jest w człowieku». Tylko On to wie!*”⁴⁴ Czy te słynne słowa powitania nie są jak echo wezwania

⁴² H.U. von Balthasar, *Antworten für eine von Zukunftsängsten geschüttelte Zeit. Der Geist ist es, der den Menschen bewegt*, „Deutsche Tagespost“ z listopada 1986 r., nr 142/27, s. 5-7, tu: s. 6.

⁴³ H.U. von Baltasar, *Prawda jest symfoniczna. Aspekty chrześcijańskiego pluralizmu*, tłum. I. Bokwa, „W drodze”, Poznań 1998, s. 5-7.

⁴⁴ Johannes Paul II., *Ansprache am Beginn des Pontifikats*, Sonntag, 22. Oktober 1978. Interujące jest, że we wszystkich tomach „Insegnamenti”, tak papieża Jana Pawła II jak i papieża Benedykta XVI, umieszczone jest motto: „Gesù sapeva quello che c'è in ogni uomo” (Gv 2,5) = „Jezus [...] wiedział, co w człowieku się kryje” (J 2,25).

Balthasara w jego programowym dziele „Burzenie bastionów”? Świeży powiew, wiatr Ducha Świętego wieje i ukazuje misyjne zadanie Kościoła, który niesie sercom nadzieję na odkupienie wszystkich ludzi. Przecież to była główna troska Balthasara, aby papieża Benedykta XVI uznano za „człowieka Kościoła w świecie”⁴⁵. Innymi słowy, program, który został gruntownie pogłębiany i opracowany w pierwszej encyklice „Redemptor hominis”: „*Odkupiciel człowieka*, Jezus Chrystus jest ośrodkiem wszechświata i historii” (nr 1). Papież stwierdza mocno: „Człowiek nie może żyć bez miłości. Człowiek pozostaje dla siebie istotą niezrozumiałą, jego życie jest pozbawione sensu, jeśli nie objawi mu się Miłość...” (nr 10). Słowo, które będzie powtarzane we wszystkich encyklikach, brzmi jak motyw przewodni: konkretny człowiek „jest drogą Kościoła”, ten, który został zasadniczo odkupiony przez Chrystusa i zawsze poprzedzany przez Ducha (nr 14). Zbawienie i udzielenie Ducha są powszechne, ale Kościół jako „sakrament” musi doprowadzić ludzkość do prawdziwego centrum tego wydarzenia.

Centrum duchowości papieża „znajduje się oczywiście tam, gdzie rozciąga się objawienie Trójjedynego Boga we Wcielonym Synu. Dowodem na to jest ogromna trylogia encyklik o Synu, Ojcu i Duchu Świętym. Jakże konieczne było przypomnienie wierzącym o tej uzasadniającej wszystko tajemnicy, która dla wielu odeszła wstecz jako niepojęta, niezrozumiała prawda! Przy tym jest tym, co powinno być najbardziej znane wszystkim: że, jak mówi św. Jan, Bóg jest miłością i że nie może być nią inaczej niż przez bycie Trójjedynym i chcącym włączenia nas w to swoje wieczne życie miłości poprzez Wcielenie, Krzyż, Eucharystię i obdarzenie Duchem Świętym”⁴⁶.

⁴⁵ J. Ratzinger, *Ein Mann der Kirche in der Welt*, w: *Hans Urs von Balthasar. Gestalt und Werk*, red.K. Lehmann, W. Kasper, Communio Verlag, Köln 1989, s. 349-354.

⁴⁶ H.U. von Balthasar, Wprowadzenie do: Giovanni Paolo II, *10 Anni di Pontificato* (por. przypis 36).

1. Modlitwa jako źródło apostołatu

Światowa misja chrześcijan jest ściśle związana z modlitwą i kontemplacją. Na progu trzeciego tysiąclecia papież z Polski oznajmił: „Od razu na początku trzeba stwierdzić, że perspektywą, w którą winna być wpisana cała działalność duszpasterska, jest perspektywa *świętości*. [...] Podłożem tej pedagogiki świętości powinno być chrześcijaństwo wyróżniające się przede wszystkim *sztuką modlitwy*”⁴⁷

Wśród najbardziej różnorodnych dziedzin, na które oddziaływał w bogosławiony sposób papież Jan Paweł II – wyjaśnił Balthasar – „jako pierwszy i najważniejszy, decydujący punkt widzenia należy postawić *duchową głębię jego osobowości*. Tylko z tego płynie całe błogosławieństwo towarzyszące jego nieustrudzonej pracy i niepojętej dla ludzkiego osądu mocy twórczej [...] Tylko pilne zadanie zmusza go do wystawiania się na wyczerpanie [...] Niepojęta moc inspiruje go do przewyciężenia największego zmęczenia. Ta tajemnicza siła ma bardzo prostą nazwę: nazywa się *modlitwą* [...] Każdy człowiek o przeciętnie dobrej woli może dostrzec, z jakiej obfitości prostej i pokornej modlitwy wypływają moce jego działania. Nikt nie ma dostępu do tajemnicy rozmowy między Bogiem a nim, ale ci, którzy mieli szczęście odprawić z nim Mszę Świętą lub uczestniczyć w jakimś nabożeństwie – takim jak Droga Krzyżowa w Wielki Piątek – musieli odczuć coś z twórczej mocy tej modlitwy. Jego niezliczone kazania, homilie, przemówienia są w tym zanurzone, nawet jeśli zajmuje się ludzkimi kwestiami etyki, socjologii, praw człowieka, pokoju lub nauki... „Jego encykliki są przeniknięte wyczuwalnym, osobowym ciepłem serca, ujawniającym się tak przy wyborze tematu, jak i przy wyrażaniu bezpośredniej kontemplacji, tak że czuje się bijące serce mówiącego, a zatem jest ono bezpośrednio odczuwane w sercu”⁴⁸.

⁴⁷ Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte* (6 stycznia 2001 r.), nr 30-33. Św. Jan Paweł II podczas swojego pontyfikatu beatyfikował 1329 osób i kanonizował 473 osoby, a więc w sumie 1802 osoby. Proces beatyfikacyjny jego rodziców oficjalnie rozpoczął się 2 marca 2020 r.: jego matki sługi Bożej Emilii Wojtyły z d. Kaczorowskiej i jego ojca sługi Bożego Karola Wojtyły seniora.

⁴⁸ H.U. von Balthasar, *Giovanni Paolo II. 10 Anni di Pontificato*. Jakże poprawna i ważna jest prośba Balthasara: „dynamiczny chrześcijański program

Hans Urs von Balthasar zawsze dawał pierwszeństwo kontemplacji przed akcją. Kontemplacja, modlitwa kontemplacyjna dla świeckich – co najmniej kwadrans dziennie! Żadnego działania chrześcijańskiego bez kontemplacji. Im głębiej działanie ma wchodzić w świat, tym gruntowniejsza musi być kontemplacja: „To jest zawarte w prawie życia chrześcijaństwa. Kto chce mówić, musi najpierw usłyszeć, a aby usłyszeć, musi stać się pusty i milczący, *vacare deo*, musi uciszyć słuchanie światowych słów i spraw, by usłyszeć tylko słowo Boże i sprawy Boże. Ten, kto chce oddziaływać na świat, musi najpierw umrzeć dla świata”⁴⁹.

Papież Benedykt XVI w swoim orędziu z okazji 100. rocznicy urodzin szwajcarskiego teologa Hansa Ursa von Balthasara 6 października 2005 r. uroczyście poświadczył ten aksjomat: „Von Balthasar pozostawił nam przykład prawdziwego teologa, który w kontemplacji odkrył działanie, które może dać świadectwo Chrystusowi w świecie. Przy tej godnej uwagi okazji wspominamy go jako człowieka wiary i kapłana, który posłusznie i w ukryciu nigdy nie szukał osobistego sukcesu, a którego pragnieniem, całkowicie w duchu ignacjańskim, zawsze była większa chwała Boga”⁵⁰.

otwarcia się na świat pozostanie jednostronny (i stanie się przez to nadzwyczaj niebezpieczny), jeżeli ze wzrastającą świadomością nie wytworzy elementu przeciwnego i dopiero w ten sposób nie przywróci sobie równowagi: kto chce więcej działania, potrzebuje lepszej kontemplacji; kto chce bardziej kształtować, musi głębiej nasłuchiwać i modlić się; kto chce osiągnąć więcej celów, musi pojąć bezcelowość i nadaremność, to co «nierentowne», bo niepoliczone i niepoliczalne w wiecznej miłości Chrystusa, a w następstwie także we wszelkiej miłości chrześcijańskiej” (*O moim dziele*, s. 38)

⁴⁹ H.U. von Balthasar, *Der Laie und der Rätstand*, 17, w: *Gottberaites Leben*, Johannes Verlag, Freiburg 1993, s. 44n.

⁵⁰ Benedikt XVI., *Teologia, ecclesialità, spiritualità e contemplazione: riflessione e ricerca di una guida autorevole che ha sempre desiderato la maggior gloria di Dio*, “Insegnamenti di Benedetto XVI”, I 2005, Libreria Editrice Vaticana 2006, s. 638-640, tu: s. 640.

2. Godność kobiety

Papież Jan Paweł II opublikował w Roku Maryjnym piękną adhortację apostolską „Mulieris dignitatem” 15 sierpnia 1988 r., kilka tygodni po śmierci Balthasara⁵¹. Temat jest potraktowany z wrażliwą czułością. Papież jest prawdopodobnie zainspirowany esejem autorstwa Balthasara o tej samej nazwie „Godność kobiety”⁵² i mówi o „geniuszu” kobiety: „Kościół składa dzięki za wszystkie przejawy żeńskiego „geniuszu” (Ecclesia gratias agit propter omnes „ingenii” muliebris manifestationes) [...] składa dzięki za wszystkie charyzmaty, jakie Duch Święty udziela niewiastom w historii Ludu Bożego, za wszystkie zwycięstwa, jakie zawdzięcza ich wierze, nadziei i miłości: składa dzięki za wszystkie owoce kobiecej świętości”⁵³.

3. Pobożność maryjna i różaniec

Kiedy Karol Wojtyła został powołany na biskupa pomocniczego Krakowa 4 lipca 1958 r., umieścił w swoim herbie obok krzyża literę „M” jako wyraźny znak jego bezwarunkowego oddania Matce Bożej. Po wyborze na papieża powiedział w swoim pierwszym przemówieniu: „W tej godzinie pełnej trudu i lęku mogę tylko zwrócić się do Dziewicy Maryi, która zawsze żyje i współpracuje jako Matka w tajemnicy Chrystusa: zwracam się do Niej z dziecięcą czcią i powtarzam słowa: «Totus Tuus – [Cały Twój]!», które zapisałem w moim sercu i w herbie 20 lat temu w dniu moich święceń biskupich”⁵⁴.

⁵¹ Jan Paweł II, List apostolski „Mulieris dignitatem” z okazji Roku Maryjnego o godności i powołaniu kobiety (1988), https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/listy/mulieris.html.

⁵² H.U. von Balthasar, *Die Würde der Frau*, w: *Homo creatus est (Skizzen zur Theologie V)*, Einsiedeln 1986, s. 134-141. Por. esej S. Greiner, *Die Würde der Frau. Ihre Bedeutung in der Theologie Hans Urs von Balthasars*, w: *Hans Urs von Balthasar. Gestalt und Werk*, red. K. Lehmann, W. Kasper, Communio Verlag, Köln 1989, s. 283-297.

⁵³ Jan Paweł II, List apostolski „Mulieris dignitatem”, nr 31.

⁵⁴ Jan Paweł II, Pierwsze orędzie radiowe „Urbi et orbi”, Kaplica Sykstyńska, 17 października 1978 r. – Motto „Totus Tuus” znajdujemy najpierw u św. Bonawantury (†1274). To powiedzenie weszło jednak w pobożność chrześcijańską wraz z pismami św. Ludwika Marii Grignon de Montfort (†1716).

Hans Urs von Balthasar za centralną uważa pobożność maryjną papieża: „Nigdy tak naprawdę nie zrozumiałoby się duchowości naszego Ojca Świętego, gdyby zignorowało się jego związek z Matką Pana. Bóg wie, że ta modlitwa nie jest niczym szczególnie polskim, kiedy spojrzy się na całą tradycję Kościoła katolickiego. W bardzo osobistym i oryginalnym liście o Maryi, „Matce Odkupiciela”, szczególnie widoczna jest modlitwa papieża wraz z jego antropologią i eklezjologią”⁵⁵

Na początku 25 roku swojego pontyfikatu (16 października 2002 r.) papież Jan Paweł II przekazał nam listem apostolskim „Rosarium Virginis Mariae” tajemnice światła. Ta nowość wycisnęła na jego wielkim pontyfikacie niepowtarzalną i nieusuwalną pieczęć maryjną. Dokument jest jakby echem cudownego rozważania Balthasara „Potrójny wieniec. Zbawienie świata w modlitwie maryjnej”⁵⁶. Papież pisze: „Nigdy nie przegapiłem okazji, by zachęcić do częstej modlitwy różańcowej. Ta modlitwa od dziecka zajmowała ważne miejsce w moim życiu duchowym [...] Modlitwa różańcowa towarzyszyła mi w chwilach radości i próby. W tę modlitwę włączałem wiele zmartwień i zawsze doświadczałem wzmocnienia i pocieszenia. Dwadzieścia cztery lata temu, 29 października 1978 r., zaledwie dwa tygodnie po moim wyborze na stolicę Piotrową, otwierając moje serce, wyraziłem się następująco: „to modlitwa, którą bardzo ukochałem. Przedziwna modlitwa! Przedziwna w swej prostocie i głębi zarazem”⁵⁷

W nauczaniu tego promotora pobożności maryjnej Maryja nie jest w centrum, ale Ona jest centrum. Chrystocentryzm pozostaje decydujący, ponieważ „I nie ma w żadnym innym zbawienia, gdyż nie dano ludziom pod niebem żadnego innego imienia, w którym moglibyśmy być zbawieni” (Dz 4,12), niż imię JEZUS. Kult maryjny jest ważny i konieczny, abyśmy mogli znaleźć Jezusa Chrystusa, kochać Go żarliwiej i służyć Mu wierniej. To jest „metoda maryjna” papieża Jana Pawła II, który rozważał na wszystkie wielkie sprawy na modlitwie, najchętniej w Kościele maryjnym; por. A. Strle, *Ins dritte Jahrtausend mit Maria*, Maribor 1988, s. 35-37.

⁵⁵ H.U. von Balthasar, *Giovanni Paolo II. 10 Anni di Pontificato. Testimonianze e Riflessioni. Raccolte da Sergio Trasatti*, Edizione Aquila Bianca, Roma 1988, s. 11-17.

⁵⁶ H.U. von Balthasar, *Der dreifache Kranz. Das Heil der Welt im Mariengebete*, Johannes Verlag, Einsidelen³1978.

⁵⁷ Jan Paweł II, List apostolski „Rosarium Virginis Mariae” (16 października 2002 r.), nr 2.

Św. Jan Paweł II jako papież maryjny i kardynał Hans Urs von Balthasar jako „teologowie Bożej Miłości i Chwały” to dwie świecące gwiazdy na niebie. Są zaskakującymi darami Ducha Świętego dla Kościoła i świata, ponieważ „Duch odpowiada na palące pytania czasu [...] przez stworzenie świętego, który w swoich czasach żyje przesłaniem nieba. Posłannictwa świętych są odpowiedzią z góry na pytania z dołu”⁵⁸.

tłum. ks. Marek Jagodziński

Nota o Autorze: Anton Štrukelj, urodził się 4 stycznia 1952 roku na wyspie Dob w Słoweni. W 1970 roku wstąpił do Seminarium Teologicznego i rozpoczął studia na Wydziale Teologicznym w Lublanie. W latach 1972-1973 odbył służbę wojskową. Święcenia prezbiteratu przyjął 29 czerwca 1976 roku w Lublanie. W roku 1980 otrzymał stopień magistra teologii wschodniej na Papieskim Instytucie Wschodnim w Rzymie. Po doktoracie w 1984 roku rozpoczął wykłady z teologii dogmatycznej, ekumenizmu i patrologii na Wydziale Teologicznym. Był profesorem wizytującym we Fryburgu (1991), Lugano (1994) i St. Petersburgu (1998- 1999). Jest członkiem Amerykańskiego Towarzystwa Mariologicznego oraz kilku instytucji naukowych w Europie. Wygłasza liczne wykłady na międzynarodowych kongresach. W latach 1997-2003 był członkiem Międzynarodowej Komisji Teologicznej. W latach 1993-2002 był sekretarzem generalnym Konferencji Episkopatu Słowenii. Jest redaktorem słoweńskiego wydania Międzynarodowego Przeglądu Teologicznego *Communio*. Jest autorem dwudziestu monografii naukowych.

⁵⁸ H.U. von Balthasar, *Theologie der Geschichte. Ein Grundriss*, szóste wydanie poszerzone, Johannes Verlag, Freiburg 2004, s. 82.

Bibliografia

- Ratzinger J., *Das Lehramt Johannes Paul's II. in seinen 14 Enzykliken*, „L'Osservatore Romano”, wyd. niem. z 25 lipca 2003 r., nr 30/31, s. 11-12.
- Balthasar von H.U., *O moim dziele*, tłum. A. Urban, Wydawnictwo M, Kraków 2004.
- Lubac de H., *Ein Zeuge Christi in der Kirche*, „Internationale katholische Zeitschrift Communio” 4 (1975), s. 397-401.
- Dusza S., *Międzynarodowe spotkanie redakcji „Communio”*. Ołtarzew 16-19 maja 1996, „Międzynarodowy Przegląd Katolicki Communio” 16 (1996) nr 5 (95), s. 4.
- Nagy S., *Piętnaście lat polskiej wersji „Communio”*, „Międzynarodowy Przegląd Katolicki Communio” 16 (1996) nr 5 (95), s. 6-8.
- Balter L., *Communio jako część spuścizny duchowej i testamentu kardynała Stefana Wyszyńskiego*, „Międzynarodowy Przegląd Katolicki Communio” 21 (2001) nr 3 (123), s. 140-141.
- Modlitwa Communio*, „Międzynarodowy Przegląd Katolicki Communio” nr. 4 (1983).
- Prière pour „Communio”*, „Revue catholique internationale Communio” 14, nr. 2 (1989), s. 120-121.
- Commissione Teologica Internazionale. Documenti 1969–2004*, Edizioni Studio Domenicano, Bologna 2006.
- Internationale Theologische Kommission, *Priesterdienst*, Johannes Verlag, Einsiedlen 1972.
- Die Einheit des Glaubens und der theologische Pluralismus* (1973), *Theologie der Befreiung* (1977), *Mysterium des Volkes Gottes* (1987).
- Johannes Paul II., *Leidenschaft für die Theologie. Ansprache bei der Verleihung des internationalen Preises „Paul VI.” an Hans Urs von Balthasar am 23. Juni 1984*, „Internationale katholische Zeitschrift Communio” 34 (2005), s. 164-168.
- Discorso di Giovanni Paolo II in occasione della consegna del Premio „Internazionale Paolo VI” ad Hans Urs von Balthasar*, Sabato, 23 giugno 1984, „Insegnamenti di Giovanni Paolo II”, VII,1, 1984, LEV 1984, s. 1910-1917.
- Paweł VI, Adhortacja apostolska *Quinque iam anni*, w: AAS LXIII (1970), s. 97-106.
- Balthasar von H.U., *Das Ganze im Fragment*, Benzinger Verlag, Einsiedeln 1963.
- Ansprache des Heiligen Vaters*, w: *Adrienne von Speyr und ihre kirchliche Sendung. Akten des Römischen Symposiums 27.-29. September 1985*, Johannes Verlag, Einsiedeln 1986.

- Ai partecipanti al convegno su Adrienne von Speyr, La Chiesa ha bisogno di laici che operino nel cuore del mondo (sabato 28 settembre 1985), "Insegnamenti di Giovanni Paolo II" VIII, 2, 1985, LEV 1985, s. 792-793.*
- Johannes Paul II., *Ansprache an die Kardinäle und Prälaten der Römischen Kurie*, 22.12.1987, „L'Osservatore Romano” z 23.12.1987.
- Balthasar von H.U., *Neue Klarstellungen*, Einsiedeln 1979.
- Discorso di Giovanni Paolo II ai Cardinali e ai Prelati della Curia Romana ricevuti per la presentazione degli Auguri natalizi, Martedì, 22 dicembre 1987, "Insegnamenti di Giovanni Paolo II", X, 3, 1987, LEV 1988, s. 1481-1492.*
- Henrici P., *Erster Blick auf Hans Urs von Balthasar*, w: *Hans Urs von Balthasar. Gestalt und Werk*, red. Karl Lehmann und Walter Kasper, Communio Verlag, Köln 1989.
- Guerriero E., *Hans Urs von Balthasar. Eine Monographie*, Johannes Verlag, Freiburg 1993.
- Lochbrunner M., *Hans Urs von Balthasar 1905–1988. Die Biographie eines Jahrhunderttheologen*, Echter Verlag, Würzburg 2020.
- Johannes Paul II., *Ansprache an die Vertreter von Wissenschaft und Kunst sowie Presse, Funk und Fernsehen im Festspielhaus in Salzburg*, w: *Omaggio ad Hans Urs von Balthasar: Gratitudine e venerazione per un grande uomo di Chiesa*, "Insegnamenti di Giovanni Paolo II", XI,2, 1988, LEV 1989, s. 2208.
- Giovanni Paolo II., *L'allocuzione durante il concistoro pubblico nell'aula Paolo VI (28 giugno 1988)*, "Insegnamenti di Giovanni Paolo II", XI,2, 1988, LEV 1989, s. 2257.
- Johannes Paul II., *Beileidschreiben an Kardinal Joseph Ratzinger, Präfekt der Kongregation für die Glaubenslehre*, w: *Hans Urs von Balthasar (1905-1988)*, Akademische Arbeitsgemeinschaft, Basel 1989.
- Balthasar von H.U., *Vorwort*, w: Johannes Paul II., *Unter deinen Schutz. Mariengebete und Betrachtungen*, Herder Verlag, Freiburg 1983, s. 6.
- Balthasar von H.U., *Der antirömische Affekt. Wie läßt sich das Papstum in der Gesamtkirche integrieren?*, Johannes Verlag, Freiburg 1989.
- Balthasar von H.U., *Kommentar: „Liebst du mich mehr?“ (Joh 21,15)*, w: *Dienst aus der größeren Liebe zu Christus. Schreiben Papst Johannes Pauls II. an die Priester. Mit einem Kommentar von Hans Urs von Balthasar*, Herder Verlag, Freiburg 1979, s. 51-69.
- Zidanšek L., *Služenje iz večje ljubezni do Kristusa: Dienst aus der größeren Liebe zu Christus. Die Briefe von Papst Johannes Paul II.*

- an die Priester zum Gründonnerstag von 1979 bis 2001*, Ljubljana 2001.
- Laßt euch vom Geist bewegen. Enzyklika über den Heiligen Geist von Papst Johannes Paul II. Mit einem Kommentar von Hans Urs von Balthasar*, Herder Verlag, Freiburg 1986.
- Maria. Gottes Ja zum Menschen. Johannes Paul II., Enzyklika »Mutter des Erlösers«.* Hinführung von Joseph Kardinal Ratzinger. Kommentar von Hans Urs von Balthasar, Herder Verlag, Freiburg 1987.
- Strle A., *V tretje tisočletje z Marijo. Pojasnila k okrožnici Janeza Pavla II. Odrešenikova mati (Ins dritte Jahrtausend mit Maria)*, Maribor 1988.
- Balthasar von H.U., *Vorwort zu Johannes Paul II., Die Freude, die bleibt. Wort und Bilder der Begegnung*, Herder Verlag, Freiburg 1980.
- Balthasar von H.U., *Vorwort, w: Johannes Paul II., Unter deinem Schutz. Mariengebete und Betrachtungen*, Herder Verlag, Freiburg 1983.
- Balthasar von H.U., *Der dreifache Kranz. Das Heil der Welt im Mariengebete*, Johannes Verlag, Einsiedeln ³1978.
- Der Kreuzweg des Herrn. Im Kolosseum gebetet von Papst Johannes Paul II., Karfreitag 1988*, Johannes Verlag, Trier 1989.
- Wenn ihr nicht werdet wie dieses Kind*, Schwabenverlag, Ostfildern 1989.
- Johannes Paul II., *Barmherzigkeit Gottes. Quelle der Hoffnung*, Johannes Verlag, Freiburg 2011.
- Balthasar von H.U., *Wprowadzenie do: Giovanni Paolo II, 10 Anni di Pontificato. Testimonianze e Riflessioni*, red. S. Trasatti, Edizione Aquila Bianca, Roma 1988, s. 11-17.
- Balthasar von H.U., *Maria für heute*, Johannes Verlag, Freiburg 1997.
- Balthasar von H.U., *Prüfet alles das Gute behaltet. Ein Gespräch mit Angelo Scola*, Johannes Verlag, Freiburg 2001.
- Balthasar von H.U., *In difesa di Wojtyła*, w: *La realtà e la gloria. Hans Urs von Balthasar. Articoli e interviste 1978-1988*, EDIT, Milano 1988, s. 27-31.
- Balthasar von H.U., *Antworten für eine von Zukunftsängsten geschüttelte Zeit. Der Geist ist es, der den Menschen bewegt*, „Deutsche Tagespost“ z listopada 1986 r., Nr. 142/27, s. 5-7.
- Balthasar von H.U., *Prawda jest symfoniczna. Aspekty chrześcijańskiego pluralizmu*, tłum. I. Bokwa, „W drodze”, Poznań 1998, s. 5-7.
- Johannes Paul II., *Ansprache am Beginn des Pontifikats*, Sonntag, 22. Oktober 1978.
- Ratzinger J., *Ein Mann der Kirche in der Welt*, w: *Hans Urs von Balthasar. Gestalt und Werk*, red.K. Lehmann, W. Kasper, Communio Verlag, Köln 1989, s. 349-354.

- Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, Watykan 2001.
- Balthasar von H.U., *Der Laie und der Rätestand*, 17, w: *Gottbereites Leben*, Johannes Verlag, Freiburg 1993.
- Benedikt XVI., *Teologia, ecclesialità, spiritualità e contemplazione: riflessione e ricerca di una guida autorevole che ha sempre desiderato la maggior gloria di Dio*, "Insegnamenti di Benedetto XVI", I 2005, Libreria Editrice Vaticana 2006.
- Jan Paweł II, List apostolski *Mulieris dignitatem*, Watykan 1988.
- Balthasar von H.U., *Die Würde der Frau*, w: *Homo creatus est (Skizzen zur Theologie V)*, Einsiedeln 1986, s. 134-141.
- Greiner S., *Die Würde der Frau. Ihre Bedeutung in der Theologie Hans Urs von Balthasars*, w: *Hans Urs von Balthasar. Gestalt und Werk*, red. K. Lehmann, W. Kasper, Communio Verlag, Köln 1989, s. 283-297.
- Jan Paweł II, Pierwsze orędzie radiowe „Urbi et orbi”, Kaplica Sykstyńska, 17 października 1978.
- Strle A., *Ins dritte Jahrtausend mit Maria*, Maribor 1988.
- Balthasar von H.U., *Giovanni Paolo II. 10 Anni di Pontificato. Testimonianze e Riflessioni. Raccolte da Sergio Trasatti*, Edizione Aquila Bianca, Roma 1988.
- Balthasar von H.U., *Der dreifache Kranz. Das Heil der Welt im Mariengebete*, Johannes Verlag, Einsiedeln³ 1978.
- Jan Paweł II, List apostolski *Rosarium Virginis Mariae*, Watykan 2002.
- Balthasar von H.U., *Theologie der Geschichte. Ein Grundriss*, szóste wydanie poszerzone, Johannes Verlag, Freiburg 2004.